

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

НАУКОВІ ЗАПИСКИ ACADEMIC NOTES

Серія:
Педагогічні науки

Series:
Pedagogical Sciences

Випуск 159 (2017)
Edition 159 (2017)

Кропивницький – 2017
Kropyvnytskyi – 2017

УДК 378
ББК 81.2(3)
Н 34

Наукові записки / Ред. кол.: В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. – Випуск 159. – Серія: Педагогічні науки. – Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2017. – 257 с.

ISBN 978–7406–57–8
ISSN 2415–7988 (Print)
ISSN 2521–1919 (Online)

Рецензенти: **Марушкевич А. А.**, доктор педагогічних наук, професор;
Хомич Л. О., доктор педагогічних наук, професор.

«Наукові записки. Серія: Педагогічні науки» внесено до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук. Наказ Міністерства освіти і науки України № 241 від 09.03.2016 р.

Збірник зареєстровано в міжнародних наукометричних базах **Google Scholar, Directory of Open Access Journals (DOAJ)**.

Редколегія:

Науковий редактор:

Черкасов В. Ф.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Заступник наукового редактора:

Савченко Н. С.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Відповідальний секретар:

Грозан С. В.

– кандидат педагогічних наук, ст. викладач ЦДПУ ім. В. Винниченка

Редакційна колегія:

Калініченко Н. А.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Клім-Клімашевська А.

– доктор педагогічних наук, професор Природничо-гуманітарного університету в Седльцах, Республіка Польща

Кротерс Г.

– доктор філософії, професор Белфастського університету Її Величності, Об'єднане Королівство Великобританії та Північної Ірландії

Кушнір В. А.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Радул В. В.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Радул О. С.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Рангелова Е.

– доктор педагогічних наук, професор, голова Міжнародної асоціації професорів слов'янських країн, Республіка Болгарія

Растрігіна А. М.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Садовий М. І.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Ткаченко О. М.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Шандрук С. І.

– доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Друкується за рішенням вченої ради Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 3 від 25.09. 2017 року)

Статті подано в авторській редакції

© Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2017

ЗМІСТ

БІДА Олена Анатоліївна
СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ..... 11

БИРКА Маріан Філаретович
РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ STEM ОСВІТИ В УКРАЇНІ..... 14

ДМИТРУК Лілія Анатоліївна
ОСНОВНІ ВИДИ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СТРУКТУРНІ СКЛАДНИКИ ІНТЕГРАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ТА САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО ПЕДАГОГІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ..... 19

КУЗЬМЕНКО Юлія Василівна
НАВЧАННЯ ФАХІВЦІВ ІЗ ТРУДОВОЇ ПІДГОТОВКИ В УКРАЇНІ У 1950-2017 РОКИ..... 25

СКЛОВСЬКИЙ Ігор Зіновійович, АКСЬОНОВА Віра Ігорівна
ОБРАЗ ДОН КІХОТА ЗАПОРІЗЬКОГО, ЯК ДУХ В КОНЦЕПЦІЇ КОЛЕКТИВУ ВИДАТНОГО УКРАЇНСЬКОГО ПЕДАГОГА А. С. МАКАРЕНКА..... 30

ЧЕРКАСОВ Володимир Федорович
РОЗВИТОК ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ ДИСЦИПЛІН..... 39

БЕКЛИЧ Віктор Андрійович, КИСЛЕНКО Дмитро Петрович
ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЛІЦІЇ ОХОРОНИ..... 44

ГРИШКО Ольга Іванівна, КЛЕВАКА Леся Петрівна
СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПОЛТАВСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ (ПЕРША ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТТЯ)..... 48

ДУДКО Ярослава Вікторівна
ГЕНЕЗА ПОНЯТТЯ УПРАВЛІННЯ ВИХОВНОЮ РОБОТОЮ У ВИЩОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ УКРАЇНИ 55

КАРИЧКОВСЬКИЙ Василь Дмитрович
ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ..... 60

КИР'ЯН Тетяна Іванівна
ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ ОСВІТИ І СТРУКТУРА МЕДИЧНИХ ВНЗ УКРАЇНИ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ 64

КЛИМЕНКО Юлія Анатоліївна
ПИТАННЯ УКРАЇНІЗАЦІЇ ТА ЕСПЕРАНТИЗАЦІЇ В ІСТОРІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ (20-ті – ПОЧАТОК 30-х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ)..... 71

КОЗІЦЬКА Оксана Анатоліївна
СИСТЕМА ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНИХ ВПРАВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРИКМЕТНИКА В 3 КЛАСІ..... 76

КРАВЧУК Оксана Володимирівна
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ДО НОВАТОРСЬКИХ ПОШУКІВ УДОСКОНАЛЕННЯ УРОКУ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ..... 79

МОЙСЕЄНКО Раїса Миколаївна
АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

ЗАСОБАМИ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ.....	84.
МОКЛЯК Володимир Миколайович УНІВЕРСИТЕТСЬКИЙ СТАТУТ 1863 Р.: КОМПРОМІС МІЖ ПРОФЕСОРСЬКОЮ КОРПОРАЦІЄЮ ТА ВЛАДОЮ ЧИ УПРОВАДЖЕННЯ РЕАЛЬНОЇ АВТОНОМІЇ.....	90
НИКОЛАЄСКУ Інна Олександрівна ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ВИКЛАДАЧА СИСТЕМИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ЕТАП ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ.....	96
ПРИЙМАК Сергій Георгійович СПЕЦІАЛЬНА ФІЗИЧНА ПРАЦЕЗДАТНІСТЬ СТУДЕНТІВ, ЩО ЗАЙМАЮТЬСЯ В ГРУПІ СПОРТИВНО-ПЕДАГОГІЧНОГО УДОСКОНАЛЕННЯ З БОКСУ.....	100
СИВАК Олена Борисівна НАБУТТЯ НАВИЧОК ГОВОРІННЯ В ХОДІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «АНГЛІЙСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ: БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК».....	106
ЧИЧУК Антоніна Петрівна СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ДЕТЕРМІНОВАНІСТЬ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ.....	110
БАГЛАЙ Оксана Ігорівна КУЛЬТУРОЗНАВЧИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТЬОГО ФАХІВЦЯ СФЕРИ ГОСТИННОСТІ.....	115
КОВАЛЕНКО Оксана Павлівна ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ АВІАФАХІВЦІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН.....	120
ПЄНОВ ВАДИМ ВАСИЛЬОВИЧ РОЗВИТОК ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПЕРША ПОЛОВИНА ХХ СТОЛІТТЯ).....	126
ПОДІК Іванна Іванівна СТУДЕНТИ Z: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	130
СОБОЛЬ Наталія Віталіївна ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	136
ТАМОЖСЬКА Ірина Володимирівна РОЛЬ ПРИВАТ-ДОЦЕНТУРИ В НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ДОРОБКУ ХАРКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ В ПЕРІОД 1901-1917 РР. (З ДОСВІДУ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ).....	141
БІЛИК Олександр Вікторович ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ТЕХНІЧНИХ КОЛЕДЖАХ.....	148
БІЛОШАПКА Наталія Миколаївна ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ЯК ПРОВІДНА ІДЕЯ СУЧАСНОГО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СВІТУ.....	154

УДК 378:78]:101

СОБОЛЬ Наталія Віталіївна –
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри
інструментально-виконавської майстерності
Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка
e-mail: n.sobol@kubg.edu.ua

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У сучасному світі перед вчителем у школі стоїть важливе завдання не просто передати знання учневі, а зацікавити його навчальним процесом, навчити його креативно мислити та самостійно шукати рішення поставлених задач. Але перш ніж вчити дитину, сам вчитель має володіти новими методиками, вміти пристосовуватися до потреб нової школи та суспільства загалом.

Зважаючи на швидкі глобалізаційні процеси у світі, майбутній вчитель музичного мистецтва, який буде працювати з новою генерацією дітей та молоді, повинен сам навчитися творчій гнучкості та толерантності. Мова йде не лише про толерантність у міжособистісному спілкуванні, у щоденній педагогічній діяльності, але й у мистецькому контексті. Особливо це стосується тлумачення та сприйняття творів сучасного мистецтва, їх співставлення із класичними творами, формування навичок критичного неупередженого мислення та індивідуального естетичного смаку людини, починаючи з самого дитинства.

Тому ми визначаємо необхідність формування у майбутніх учителів музичного мистецтва художньо-творчої толерантності. Вона полягає у тому, що художньо-творчо толерантна людина проявляє зацікавленість до ознайомлення з різними художніми явищами (творами музичного, образотворчого, декоративно-прикладного, кінематографічного та театрального мистецтв, літератури тощо), пізнання та аналіз художнього замислу творів мистецтва, ознайомлення з різними авторами та їх поціновувачами. Така особистість проявляє повагу та неупередженість до інших, ніж у неї, естетичних смаків. Вона здатна шляхом обґрунтованої критики співставляти художні явища на основі власного досвіду та кругозору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес формування художньо-творчої толерантності особистості вимагає

серйозної методичної підготовки. Вважаємо, що серед дієвих методів реалізації поставленого завдання є використання під час фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва дидактичних ігор. Вони зроблять навчання студентів різноманітним, допоможуть розкрити їх творчий потенціал в індивідуальній та груповій роботі, розширять методичну базу для їх майбутньої педагогічної роботи.

Дослідники визначають, що дидактична гра – «це цілеспрямована організація навчально-ігрової взаємодії викладача і студентів у процесі моделювання ними цілісної структури професійної діяльності майбутнього фахівця» [12, с. 389]. Як зазначає Л. Сергієнко, вона є методом активного навчання студентів вищих навчальних закладів, яка має суттєвий вплив на формування у них знань, професійних якостей, умінь самостійної роботи під час інтенсивної діяльності [10, с. 150].

І. Куліш, провівши глибокий аналіз поняття «гра», прийшла до висновку, що найдоцільніше розглядати її як спосіб організації діяльності особистості. На думку вченої, оскільки методи навчання по своїй суті є упорядкованим комплексом способів досягнення навчальних завдань, тому «дидактична гра – це творча вправа, що використовується у навчально-виховному процесі, вміщує навчальне завдання та в створених штучно умовах, що відтворюють реальну обстановку, забезпечує досягнення конкретної навчальної мети і може розглядатися у групі практичних методів навчання» [4].

У попередніх теоретичних дослідженнях ми вже аналізували та визначали особливості використання ігрової діяльності з метою формування художньо-творчої толерантності студентів [11]. Зокрема, прийшли до висновку, що музичну та ігрову діяльність майбутніх учителів музичного мистецтва поєднує наявність у музичному мистецтві ігрової активності у діяльнісному контексті (наприклад, виконання музичного твору під час гри на музичному інструменті) та

абстрактному (діалог, гра з художніми знаками та образами).

Дослідники (В. Жовтянська [2], Т. Росул [9]) проводять аналогії між ігровою та творчою діяльністю у мистецькій сфері, звертаючи увагу на те, що в їх основі велика частка роботи відводиться саме сприйняттю та відображенню художньої дійсності (інтерпретуванню). Творчість у грі обов'язково регламентується правилами, конкретними умовами, які задаються на самому початку, так і інтерпретація творів мистецтва має поєднувати свободу дій у чітких межах, що виражається в авторських позначках, традиціях виконання, стилістичних особливостях тощо. Якщо не слідувати цим правилам виникає «агресивна інтерпретація» [13], яка, з однієї сторони, вказує на творчу самостійність мислення виконавця, але, з іншої сторони, неприйнятна з огляду на необхідність прояву художньо-творчої толерантності особистості до художнього твору.

Оскільки, за нашим переконанням, художньо-творча толерантність не може бути нав'язана людині, а повинна стати індивідуальним надбанням кожного, гра може слугувати формою як прояву власної позиції, так і інструментом формування толерантних поглядів особистості у сфері мистецтва.

Мета статті полягала в обґрунтуванні низки дидактичних ігор, які слугують ефективним методом формування художньо-творчої толерантності у майбутніх учителів музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. У контексті проведення дисертаційного дослідження з метою формування художньо-творчої толерантності майбутніх учителів музичного мистецтва нами було розроблено низку дидактичних ігор. Зокрема, ми пропонуємо десять ігор, які включають у себе творчі проблемно-пошукові завдання для розвитку мистецтвознавчого та музикознавчого кругозору студентів, креативності, навичок критичного мислення та сприяння методичній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва для їх практичної роботи з дітьми. Дидактичні ігри були розроблені та адаптовані для студентів на основі особистого досвіду автора статті у процесі вивчення креативних підходів до навчання музики [3; 5; 6; 7; 14].

Перша гра «*Озвучування картин*» пропонується з метою створити студентам умови для розвитку креативності, надати поле для музичної творчості; навчити майбутніх учителів музичного мистецтва

проводити аналогії між різними видами мистецтва (зокрема, музичне та образотворче), шукати взаємозв'язок між засобами художньої виразності. *Роздатковий матеріал та обладнання:* фортепіано, дитячі музичні інструменти, репродукції картин.

Хід гри: Всіх студентів поділяють на дві групи. Кожній групі видається набір дитячих музичних інструментів. Викладач виводить на проектор репродукції картин художників різних стилів та жанрів, серед яких мають бути присутні роботи сучасних авторів. Завдання студентів полягає у створенні музичного супроводу, який би найкраще підходив для даної картини. Спільна творча діяльність студентів носить імпровізаційний характер та не передбачає попередньої репетиційної роботи. Можна використовувати фортепіано та вокал для створення музичної партитури картини.

Друга гра «*Візуалізація музики*» спрямована на формування у студентів навички читання нотного тексту музичних творів сучасних композиторів; шляхом отримання досвіду створення власних партитур студенти зможуть відчути та зрозуміти особливості побудови та відображення звучання сучасної музики. *Роздатковий матеріал:* папір, ручки, олівці, фломастери, маркери.

Хід гри: Студентам пропонується прослухати фрагменти музичних творів різних жанрів, у тому числі і музику сучасних композиторів. Учасникам гри дається завдання під час прослуховування візуально зобразити партитуру твору за допомогою абстрактних орнаментів, ліній, геометричних фігур тощо. За бажанням, студенти можуть обирати різні кольори, що, на їх думку, найкраще передають зміст музики. Після виконання завдання викладач робить виставку робіт, де автори «партитур» відповідають на питання присутніх та пояснюють свої емоції та переданий художній задум.

Третя гра «*Етюд (Зіграй музику рухами)*» покликана розвинути у студентів креативне мислення; навчити майбутніх учителів музичного мистецтва інтерпретувати художню ідею твору мистецтва різними способами та засобами, використовуючи набуті раніше знання із музично-теоретичних дисциплін; розвинути впевненість у самовираженні особистості через власну творчість.

Хід гри: Кожному студенту по черзі дається завдання прослухати програмний музичний твір і представити його назву іншим учасникам гри лише за допомогою рухів. Характер рухів та зміст етюду має

відповідати характеру та змісту музики. Після того, як учасники вгадали, який твір показує студент, викладач дає усім прослухати музику. Після прослуховування відбувається рефлексія проведеної творчої роботи.

Четверта гра «Захист і обвинувачення» має за мету сформувати у майбутніх учителів музичного мистецтва вміння формулювати та аргументувати власну точку зору, знаходити позитивні та негативні сторони з різних аспектів існування художніх явищ.

Хід гри: Всіх студентів поділяють на дві групи. На обговорення виносяться один музичний твір сучасного композитора, який вони попередньо прослуховують у якісному виконанні (аудіо- або відеозапис). Одній групі студентів дається завдання надати критичну оцінку твору, вказати на слабкі сторони, проблеми інтерпретування чи естетичної недосконалості. Інша група студентів повинна висвітлити позитивні сторони художнього втілення твору, переконати опонентів у його естетичній значимості, підкреслити майстерність композитора та імпровізатора тощо. Для зручності проведення диспутів, ми пропонуємо користуватися методом креативного мислення «Шість капелюхів мислення» [1; 8].

П'ята гра «Музика в словах» має сформувати у майбутніх учителів музичного мистецтва вміння аналізувати нотний текст за його семіотичними особливостями, формою, засобами виразності тощо, розвивати внутрішній слух та вміння читати ноти з листа, розвинути словниковий запас майбутніх учителів музичного мистецтва.

Хід гри: Усіх студентів поділяють на малі групи (3-4 особи) та дають завдання переглянути нотні партитури творів різних композиторів, серед яких мають бути і партитури сучасних авторів. Після візуального ознайомлення з текстом студенти мають охарактеризувати його за допомогою написання переліку прикметників, які б, на думку студентів, найкраще охарактеризували побачений нотний текст. Після виконання завдання, кожна група презентує свій список слів до кожного твору, а потім викладач ставить завдання прослухати ці твори. Наприкінці вправи всі студенти вибирають список слів, який найповніше розкриває характер почутої музики.

«Музична подорож» - шоста гра, мета якої полягає у створенні умов для формування у студентів образного мислення, вміння сконцентруватися на деталях та досягати творчого задуму у визначених межах, користуючись обмеженою кількістю

засобів виразності. Це допоможе майбутнім учителям музичного мистецтва краще розуміти значення деталей у творах сучасних авторів.

Хід гри: Всіх студентів поділяють на малі групи (3-4 особи). Кожна група методом випадкового вибору отримує завдання придумати і презентувати історію на різну тематику (наприклад, «Подорож до Амазонки», «У зоопарку», «У бібліотеці» тощо), використовуючи для цього лише чітко визначені засоби – лише звуки, лише предмети трикутної форми, лише предмети червоного кольору тощо. Кожна група може вибрати форму презентації за власним бажанням (інсценування, написання есе, створення малюнка тощо).

Метою сьомої гри «Мій музичний інструмент» є формування у студентів вміння творчо виходити із проблемних ситуацій; навчити працювати у команді та об'єднуватися задля досягнення творчого результату. *Роздатковий матеріал:* природні матеріали (каміння, листя, каштани, дерев'яні палички, зерно тощо), пластикові коробочки, пляшки, кришки, дріт, папір, пакети, олівці, резинки тощо.

Хід гри: Всіх студентів поділяють на групи (4-5 особи). На столі викладач розкладає різні предмети і потім усім учасникам гри пропонується вибрати один будь-який предмет. Коли всі визначилися з вибором та повернулися на свої місця, викладач дає завдання – кожна група студентів має створити та презентувати аудиторії свій музичний інструмент, використовуючи всі предмети, які наявні всередині групи.

Восьма гра «Ерудит» актуалізує знання студентів із культурології та історії мистецтва (історії музики); розширює кругозір майбутніх учителів музичного мистецтва; навчає їх робити паралелі із культурними феноменами минулого і сучасності та їх відображення у мистецтві.

Хід гри: Всіх студентів поділяють на малі групи (3-4 особи). Кожній групі дається завдання за короткий проміжок часу (3 хвилини) згадати якомога більше творів однієї тематики. Перелік усіх тем на вибір студентів наводиться на дошці (наприклад, «Древньогрецькі міфи», «Казки», «Україна», «Тварини», «Нерозділене кохання» тощо). Виграє та команда, яка назве найбільшу кількість творів.

Гра «Три слова» повинна слугувати розвитку у майбутніх учителів музичного мистецтва вміння стисло формулювати свою думку, аналізувати художній задум композитора та вербально інтерпретувати

його.

Хід гри: Студентам дається завдання уважно прослухати фрагмент музичного твору та після прослуховування передати основний зміст почутого, який, на їх думку, композитор заклав у твір. Важливим елементом гри є те, що описати художню ідею твору потрібно за допомогою трьох слів – іменника, дієслова та прикметника. Завдання виконується та презентується індивідуально кожним учасником.

Остання десята гра «Критичне есе» має за мету розвинути у студентів уміння давати неупереджену оцінку художньому (музичному) твору, презентувати свою точку зору та відстоювати її; навчити сприймати критику власних художніх вподобань та знаходити «естетичний компроміс».

Хід гри: Перед початком вправи, викладач просить студентів написати на аркуші паперу свою улюблену музичну композицію (інструментальний чи вокальний твір), вказавши автора та назву твору. Записки збирають в одному місці, перемішують та кожен вибирає записку для себе. Після цього студентам дається завдання написати есе, в якому потрібно охарактеризувати твір, який зазначено на аркуші, не називаючи сам твір. Кожне речення в есе має починатися за однією схемою: «*Це сучасний/класичний ... твір*»; «*Цей твір про...*»; «*Він (описати характер твору)...*»; «*Його найчастіше виконують...*»; «*Кожного разу, коли я чую цей твір, я...*»; «*Цінність твору полягає у...*»; «*Однак, на мою думку, він...*»; «*Отже, цей твір...*». Після написання есе кожен зачитує його і всі студенти намагаються назвати, про який твір йде мова і наскільки опис відповідає основній ідеї твору. В кінці, той, чий це улюблений твір і хто написав його назву у записці, визначає, рецензія на твір була дана повна, чи якісь художні сторони залишилися без уваги.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, розроблені нами десять дидактичних ігор спрямовані на формування у студентів художньо-творчої толерантності через: 1) творчий аналіз та інтерпретацію художнього образу творів класичного та сучасного мистецтва; 2) створення власного художнього продукту у контексті поставлених умов; 3) розвиток мистецтвознавчої та культурологічної ерудиції та кругозору; 4) створення зв'язків між різними видами мистецтв; 5) формування слухацького та виконавського досвіду; 6) сприйняття інтерпретації творів іншими студентами, їх аналізу, обговорення, обґрунтованої критики; 7) поєднання елементів індивідуальної та групової роботи.

Описані у даній статті ігри розраховані на студентів, які вже мали досвід музично-виконавської діяльності, знайомі з історією музики, мистецтвознавчою та музикознавчою термінологією, мають слухацький досвід. У подальшому, ми плануємо доопрацювати існуючі ігри; розробити нові, які були б цікавими студентам з різним рівнем підготовки; адаптувати (розробити) низку ігор для використання їх майбутніми учителями музичного мистецтва у своїй роботі саме зі школярами.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Боно Э. Шесть шляп мышления / Э. Боно. – СПб.: Питер Паблшинг, 1997. – 256 с.
2. Жовтянська В.В. Мистецтво гри і гра в мистецтві / В.В. Жовтянська // Сучасні проблеми художньої освіти в Україні : зб. наук. пр. / НАМ України. Ін-т проблем суч. мист-ва; редкол.: В.Д. Сидоренко (голова), І. Д. Безгін, Г. І. Веселовська та ін. — К.: Муз. Україна, 2010. — Вип. 6: Творчість та новітні техно логіч ні аспекти мистецької освіти в Україні. — С. 59-70.
3. Завалко К. В. Основи орф-педагогіки: навчально-методичний посібник / К. В. Завалко, С. В. Фір. – Черкаси: Друкарня «Черкаський ЦНП», 2013. – 162 с.
4. Куліш І.М. Дидактична гра як засіб активізації навчальної діяльності студентів університету: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук: 13.00.09 / І.М. Куліш. - К.: Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова, 2003. – 20 с.
5. Куришев Є. В. Теорія та практика музично-естетичного виховання за системою К. Орфа: навч. посібник. Ч. 1 / Є. В. Куришев, Л. В. Куришева. – К.: ІСДОУ, 1994. – 72 с.
6. Куришев Є. В. Теорія та практика музично-естетичного виховання за системою К. Орфа: навч. посібник, вправи. Ч. 2 / Є. В. Куришев, Л. В. Куришева. – К.: ІСДОУ, 1994. – 174 с.
7. Лобач О. О. Музично-дидактичні ігри в школі: Методичні рекомендації / О. О. Лобач. – Полтава: Видавництво Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г.Короленка, 2004. – 70 с.
8. Реброва О. Є. Методи формування художньо-ментального досвіду вчителя музичного мистецтва в процесі фортепіанного навчання / О. Є. Реброва // Педагогічна освіта: теорія і практика. – Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2012. – Вип. 12. – С. 402–407.
9. Росул Т.І. Гра як культурна домінанта музичного мистецтва (у дзеркалі рефлексії Й. Хейзінги) / Т. І. Росул // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2011. – Вип. 47. – С. 24 – 31.
10. Сергієнко Л. В. Дидактична гра як метод активного навчання предметів філологічного циклу в педагогічному коледжі / Л. В. Сергієнко // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2009. – Вип. 167 – С. 149 – 156.

11. Соболев Н. В. Ігрова діяльність як чинник формування художньо-творчої толерантності майбутнього вчителя музики / Н. В. Соболев // *Духовність особистості в системі мистецької освіти: зб. пр. наук. шк. д-ра пед. наук, проф. О.М. Олексюк.* – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. – С. 75–82.
12. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навч. посібн. / Т. І. Туркот. – К.: Кондор, 2011. – 628 с.
13. Eco U. Interpretation and Overinterpretation: World, History, Texts / U. Eco // *Tanner Lectures in Human Values.* – Cambridge University Press, 1992. – P. 143202.
14. Goodkin D. Play, sing & dance: an introduction to Orff Schulwerk / D. Goodkin. – Schott, 2004. – 199 p.

REFERENCES

1. Bono, E. (1997). *Shest shlyap myshlenyya*. [Six hats of thinking]. SPb.: Pyter Pablyshynh.
2. Zhovstyanska, V. (2010). *Mystectvo hry i hra v mystectvi*. [The art of games and games in the art]. *Suchasni problemy hudozhnoyi osvity v Ukraini: Tvorchist' ta novitni tehnolohichni aspekty mysteckoyi osvity v Ukraini*, 6, 59-70.
3. Zavalko, K., Fir, S. (2013). *Osnovy Orff-pedahohiky: navchalno-metodychnyj posibnyk*. [The basics of Orff-pedagogy: The Study Guide]. Cherkasy: Cherkaskyj CNP
4. Kulish, I. (2003). *Dydaktychna hra yak zasib aktyvizaciyi navchalnoyi diyalnosti studentiv universytetu*. [Didactic game as means of teaching process activation of university students]. K.: Nac. ped. un-t im. M.P.Drahomanova.
5. Kuryshhev, Ye., Kuryshcheva, L. (1994). *Teoriya ta praktyka muzychno-estetichnoho vyhovannya za systemoyu K. Orffa: navch. posibnyk. Ch. 1*. [Theory and practice of aesthetic education by the methods of C. Orff: The Study Guidance. Part 1]. K.: ISDOU.
6. Kuryshhev, Ye., Kuryshcheva, L. (1994). *Teoriya ta praktyka muzychno-estetichnoho vyhovannya za systemoyu K. Orffa: navch. posibnyk vpravy. Ch. 2*. [Theory and Practice of Aesthetic Education by the Methods of C. Orff: The Study Guidance and Exercises. Part 2]. K.: ISDOU.
7. Lobach, O. (2004). *Muzychno-dydaktychni hry v shkoli: Metodichni rekomendaciyi* [The music didactic games at school: guidelines for educators]. Poltava: Vydavnytvo Poltavskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni V.H.Korolenka.

8. Rebrova, O. (2012). *Metody formuvannya hudozhno-mentalnoho dosvidu vchytelya muzychnoho mystectva v procesi fortepiannoho navchannya*. [The methods of music teachers' artistic mental experience formation in the process of Piano Teaching]. Odessa.
9. Rosul, T. (2011). *Hra yak kulturna dominanta muzychnoho mystectva (u dzerkali refleksiyi J. Hejziny)*. [Game as a cultural dominant of music art (reflection of J. Heizinga)]. Zaporizhya.
10. Serhiyenko, L. (2009). *Dydaktychna hra yak metod aktyvnoho navchannya predmetiv filolohichnoho cyklu v pedahohichnomu koledzhi*. [Didactic game as a method of active education of philological disciplines in pedagogical college]. Kyiv.
11. Sobol, N. (2015). *Ihrova diyalnist yak chynnyk formuvannya hudozhno-tvorchoyi tolerantnosti majbutnoho vchytelya muzyky*. [The game activities as a formation factor of future music teacher's artistic tolerance]. Kyiv.
12. Turkot, T. (2011). *Pedahohika vyshhoji shkoly: navch. posibn.* [The pedagogy of High School: The Study Guidance]. K.: Kondor.
13. Eco, U. (1992). Interpretation and Overinterpretation: World, History, Texts. *Tanner Lectures in Human Values* (pp.143-202). Cambridge University Press.
14. Goodkin, D. (2004). *Play, sing & dance: an introduction to Orff Schulwerk*. New York: Schott.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

СОБОЛЬ Наталія Віталіївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри інструментально-виконавської майстерності Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка.

Наукові інтереси: формування художньо-творчої толерантності студентів, підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва, методика навчання гри на фортепіано, сучасне мистецтво.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SOBOL Nataliia Vitaliiva – PhD in Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Instrumental and Performing Skills, Institute of Arts, Borys Grinchenko Kyiv University.

Circle of scientific interests: formation of artistic tolerance of students, training of future music teachers, methods of piano teaching, modern art.

Дата надходження рукопису 07. 09. 2017 р.

ПОДІК Іванна Іванівна. СТУДЕНТИ Z: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В статті описуються особливості сучасних студентів з точки зору Теорії поколінь. Такий підхід дозволить краще зрозуміти потреби сучасного студентства, мінімізувати ціннісні протиріччя між викладачами та студентами, оптимізувати навчальний процес.

Ключові слова: теорія поколінь, цінності покоління Z, освітні системи, перспективи освіти.

ПОДИК Иванны Ивановна. СТУДЕНТЫ Z: ОСОБЕННОСТИ И ПЕРСПЕКТИВЫ.

В статье описываются особенности современных студентов с точки зрения Теории поколений. Такой подход позволит лучше понять потребности современного студенчества, минимизировать ценностные противоречия между преподавателями и студентами, оптимизировать учебный процесс.

Ключевые слова: теория поколений; ценности поколения Z, образовательные системы, перспективы образования.

PODIK Ivanna Ivanivna. STUDENTS Z: SPECIFICS AND PROSPECTS

In this article the features of modern students are described from the point of view of Generations Theory. It is found that teaching process of XXI century is characterized not only by the implementation of new methods of teaching but also by the new requirements from students. The modern youth has a series of positive and negative characteristics in comparison with previous generations. Positive student's features Z include multitasking, responsibility, curiosity, willing to work and the ability to accumulate a big amount of knowledge. At the same time the negative traits include the deterioration of both attention and memory, "clipped" thinking, disrespect, impatience, egocentrism, social autisation. These features influence the organization of studying process and cause the necessity of developing new methods and teaching methodology in universities. Pedagogues, in particular, must have a high tempo of knowledge renovation, freely operate with informational resources and teaching technologies, taking into account the physiological and psychological features of modern students. This will allow the successful performance of the pedagogical influence for resolving of educational tasks, starting with mastering the classical knowledge, basic truths, human values, the transition to a student's orientation on the ability to navigate in their chosen profession and determine its actual problems. The interaction of teachers and students that is built considering the psychological characteristics of generations will allow us to understand the necessities of the modern students better, minimize the value contradictions between teachers and students and optimize the teaching process.

Keywords: theory of generations, values of generation Z, education system, education prospects.

СОБОЛЬ Наталія Віталіївна. ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті представлено досвід автора у розробці методичного матеріалу для формування художньо-творчої толерантності майбутніх учителів музичного мистецтва. Зокрема, підкреслюється важлива роль використання дидактичних ігор у процесі формування окресленого феномену. Наведено опис десяти дидактичних ігор, серед яких «Озвучування картин», «Візуалізація музики», «Етюд (Зіграй музику рухами)», «Захист і обвинувачення», «Музика в словах», «Музична подорож», «Мій музичний інструмент», «Ерудит», «Три слова», «Критичне есе».

Ключові слова: художньо-творча толерантність, дидактична гра, креативність, майбутній вчитель музичного мистецтва.

СОБОЛЬ Наталья Витальевна. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ДИДАКТИЧЕСКИХ ИГР В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ХУДОЖЕСТВЕННО-ТВОРЧЕСКОЙ ТОЛЕРАНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА

В статье представлен опыт автора в разработке методического материала для формирования художественно-творческой толерантности будущих учителей музыкального искусства. В частности, подчеркивается важная роль использования дидактических игр в процессе формирования названного феномена. Описано десять дидактических игр, среди которых «Озвучивание картин», «Визуализация музыки», «Этюды (Сыграй музыку движениями)», «Защита и обвинение», «Музыка в словах», «Музыкальное путешествие», «Мой музыкальный инструмент», «Эрудит», «Три слова», «Критическое эссе».

Ключевые слова: художественно-творческая толерантность, дидактическая игра, креативность, будущий учитель музыкального искусства.

SOBOL Natalia Vitaliivna. USAGE OF DIDACTIC GAMES DURING THE PROCESS OF FUTURE MUSIC TEACHERS' ARTISTIC TOLERANCE FORMATION

In consideration of the rapid globalization processes in the world, the future music teacher, who will work with the new generation of children and young people, ought to be flexible in the creative way and tolerant. We mean the tolerance in communication among people, or in daily teaching activities as well as in the artistic context. This is especially important for the interpretation and perception of works of modern art, its comparison with classical works, during the formation of skills of critical thinking and individual aesthetic taste of a person. Therefore, we define the artistic tolerance of future music teachers as their important personal and professional quality. It means that the person with artistic tolerance is interested in the awareness with various artistic phenomena (e.g., music pieces, fine

arts, applied arts, cinema and theater, literature, etc.); he would like to open the new knowledge and analyzing experience about the works of art; to find out the new authors and their fans. This person shows respect and unprejudice to aesthetic flavors of other people. Through the well-grounded critique, artistic tolerated person can compare the artistic phenomena on the basics of his own experience and knowledge.

In the current paper, we develop ten didactic games that consists of artistic problem-based methods for achieving the artistic and musicological views, assignments for developing students' creativity and critical thinking. In addition, these games should promote the future music teachers' methodological background for their pedagogical practices with pupils at schools. Hence we proposed such games as «The Sounds of Paintings», «The Visualization of Music», «The Etude (Play Music with the Motion)», «Defense and Prosecution», «Music in the Words», «Musical Travel», «My Musical Instrument», «The Erudite», «Three Words», «The Critical Essay». During the accomplish those didactic games the author used the approaches of creative music education, especially the Carl Orff methods.

Thus, our didactic games are aimed to farmate the artistic tolerance of future music teachers through: 1) creative analysis and interpretation of the artistic images of classical and modern music pieces; 2) creation of own artistic product in the context of the games' conditions; 3) development of students' artistic and culturological erudition; 4) establishment of connection among different arts; 5) formation of listening and performing experience of students; 6) perception, analysis and discussion of other students' interpretations; 7) combination of students' individual and group work.

Key words: artistic tolerance; didactic games; creativity; future music teacher.

ТАМОЖСЬКА Ірина Володимирівна. РОЛЬ ПРИВАТ-ДОЦЕНТУРИ В НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ДОРОБКУ ХАРКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ В ПЕРІОД 1901 -1917 РР. (З ДОСВІДУ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ)

У статті висвітлено досвід науково-педагогічної діяльності приват-доцентів Харківського університету на медичному факультеті в період 1900 – 1917 рр. Встановлено, що основним джерелом заповнення вакансій став інститут приват-доцентури. Акцентовано увагу на зростанні ролі приват-доцентських кадрів в науково-педагогічному доробку університету. Підкреслено, що приват-доценти надали неабиякий інформаційно-науковий імпульс навчальному процесу медичного факультету. З'ясовано, що приват-доценти мали здатність до продуманої критичності, про що свідчать пробні лекції та наукові праці. Зазначено, що вони стали авторами й ініціаторами нових курсів і спецкурсів, тим самим унеможлививши застійні явища тривалого характеру в значною мірою консервативному професорському середовищі.

Ключові слова: Харківський університет, медичний факультет, науково-педагогічний доробок, приват-доценти.

ТАМОЖСКАЯ Ирина Владимировна. РОЛЬ ПРИВАТ-ДОЦЕНТУРЫ В НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ НАРАБОТКЕ ХАРЬКОВСКОГО УНИВЕРСИТЕТА В ПЕРИОД 1901 -1917 ГГ. (ИЗ ОПЫТА МЕДИЦИНСКОГО ФАКУЛЬТЕТА)

В статье отражен опыт научно педагогической деятельности приват-доцентов Харьковского университета на медицинском факультете в период 1900 – 1917 гг. Установлено, что основным источником заполнения вакансий стал институт приват-доцентуры. Акцентируется внимание на росте роли кадров приват-доцентов в научно педагогической наработке университета. Подчеркнуто, что приват-доценты представили незаурядный информационно-научный импульс учебному процессу медицинского факультета. Выяснено, что приват-доценты имели способность к продуманной критичности, о чем свидетельствуют пробные лекции и научные труды. Отмечено, что они стали авторами и инициаторами новых курсов и спецкурсов, тем самым сделав невозможными застойные явления длительного характера в значительной мере консервативной профессорской среде.

Ключевые слова: Харьковский университет, медицинский факультет, научно-педагогическая наработка, приват-доценты.

TAMOZHSKA Iryna Volodymyrivna. PRIVAT-DOCENTS ROLE IN SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL HERITAGE AT THE KHARKIV UNIVERSITY DURING 1901 - 1917. (FROM EXPERIENCE OF MEDICAL FACULTY)

One of the necessary requirements to develop the national education is the ability to define the factors of modern changes in the past, as much as possible to use the best historical and pedagogical achievements and also to prevent the made mistakes revision. Presentation of introduction process into the university life of a private –docents system will allow to make a conclusion about this institute viability. It is necessary to consider the modern realities as well as in updating the faculty academic staff.

During the scientific research the general scientific (historical and geographical analysis, synthesis, abstraction, generalization, comparison) and historical-logical methods were used.

The aim of an article is an experience presentation of scientific and pedagogical activity of private-docents at the Kharkiv University at medical faculty during 1902 - 1917.

In the article the experience of scientific and pedagogical activity of private-docents is reflected at the Kharkiv University at a medical faculty during 1900 - 1917. It is established that the main source of filling vacancies is private-